

KATILIMCI BİR EĞİTİME DOĞRU

Tayfun Özkaya¹

ÖZET

Bu makalede eğitim ve yayım alanında yaygın olarak uygulanan otoriter eğitim modeli eleştirilmiş ve diyalogcu eğitim modeli tanıtılmıştır.

Otoriter eğitim yönteminde öğretmen öğrenciyi doldurulması gereken "bidonlar" halinde görmektedir. Bu anlayışta insan pasif bir varlıktır. Eğitim sürecinin nesnesidir, öznesi değildir.

Eğitimde söylenen bir sözün öğrenci için kendi yaşamıyla, kendi kavrayışı ile ilgili bir anlamı olmalıdır. Buna anlamlı konusal diyoruz.

Ülkemizde, kötü eğitim denildiğinde genellikle ezberci eğitim olarak ele alınmaktadır. Ezber zihinsel bir soykırım olarak nitelendirilmektedir. "Ezberci eğitim" "otoriter eğitim yöntemi" kapsamı içindedir. Sorunu daha geniş düşünmek gereklidir.

Tarımsal yayımda da "katılımcı kırsal değerlendirme" vb. yöntemler yoluyla, özgürleştirici, diyalogcu eğitim uygulama alanı bulmaktadır.

ABSTRACT

TOWARDS A PARTICIPATORY EDUCATION

In this paper authoritative education model, extensively used in formal and extension education, has been criticized and a model depends on dialogue has been introduced.

In the authoritative method the educator sees the students as empty "barrels" to be filled. In this concept man is a passive being, the object of the process of learning, and not its subject.

In the education a "word" should have a meaning related with the experience and perception of the student. This is called "meaningful thematic"

In Turkey the bad education is perceived as "by heart learning". By heart learning is a mental massacre and is included by authoritative education

¹ Prof.Dr.Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü

model. This problem has to be evaluated in a broader perspective.

Emansipative and dialog engaged methods like "participatory rural appraisal" are also applied in agricultural extension.

GİRİŞ

Eğitimle ilgili sorunlar:

- a) Eğitim hizmetlerinden yararlanma hakkı,
 - b) eğitimin içeriği,
 - c) eğitimin gerçekleştirilme biçimi,
 - d) eğitimin yönetimi,
- şeklinde sınıflandırabilir.

Bu makalede yüksek öğretimde ve kırsal kesimde eğitimin ve yayımın gerçekleştirilme biçimi tartışılacak ve önerilerde bulunulacaktır. Şüphesiz yukarıda sıralanan diğer konular da önemlidir ve ayrıca incelenmelidir. Bu makalede incelediğimiz konularla bunlar arasında da karşılıklı ilişkiler vardır. Örneğin öğrencilerin (veya üreticilerin) yönetime katılımları bu sorunların da çözümüne bir dereceye kadar katkıda bulunur.

Önce, bütün fakültelerde az çok farklı olmakla birlikte çok yaygın olarak görülen durum nedir? Bunu ortaya koymaya çalışalım. Üniversiteleri kazanan ve kendini dışarda kalanlara göre mutlu azınlık kabul eden öğrenciler bazı umutlarla yüksek öğretime başlamaktadırlar. Liseden gelirken artık daha özgür olabileceklerini, bilgiyi araştırarak ve tartışarak bulacaklarını düşünmektedirler. Sonuç çok kısa zamanda hayal kırıklığıdır. Üniversitenin ders dışı yaşamı görece olarak daha özgür olsa da, sınıflardaki durum liseden pek parlak değildir. Sınıflar kalabalıktır. Eğitim çoğunlukla bilgilerin aktarılması ile (hatta bazan metinden okuyarak veya yazdırarak) yürümektedir. Soru sormayı bile yasaklayan öğretim üyeleri görülmektedir. Bazı iyi niyetli veya kendini çağdaş kabul edenler bile bu gidişe kendilerini kaptırmaktadırlar. Bu öğretim üyeleri, davranışları için sağlam (!) gerekçeler de bulmaktadırlar: "Bu kadar kalabalık sınıflarda başka türlü yapılamaz", "öğrenciler henüz katılımlı bir eğitime hazır değiller" gibi. Öğretim üyelerinin epeyi de kendi hocalarından nasıl gördülerse, o şekilde dersleri işlemektedirler, onlara bu konuda bir hizmet götürülmemektedir. Bazan öğretim üyeleri eğitim konusunda kendilerine kurs açılması gereğinden söz etseler de, ya böyle bir kurs bulunmamakta veya bulunabilen eğitim olanakları yukarıda sayılan geleneksel uygulamalardan çok az farklı olmaktadır. Öğrencilerin çoğu ise daha iyisini bilmediklerinden duruma katlanmaktadırlar

Onlara zaten pek soran da yoktur. Çeşitli nedenlerle biriken öfkelerini zaman zaman harçların arttırılmasını protesto ederek ortaya dökmekte, sonra her şey unutulmaktadır. Halbuki derslerin nasıl yürütüldüğü ve eğitimle ilgili kararların kimlerin görüşü ve katılımı ile alındığı, harçlar kadar önemlidir. Harçlar yüksek olursa bu alındığı süre içinde öğrenciyi veya ailesini zorlamakta ancak alınan eğitimin iyi veya kötü etkileri bütün bir ömür boyu sürmektedir. Ayrıca öğrencilerin sıkıntılı değil zevkli, neşeli dersler geçirmeye ihtiyaçları vardır. Öğrenciler özgür, katılımlı ve kaliteli bir eğitim almalıdırlar. Böyle bir eğitimden yararlananlar kolayca iş bulabilir veya iş yaratabilir, topluma yararlı olur ve daha mutlu, özgür ve yaratıcı bir hayat sürdürebilirler. Bağımlılık yaratan, otoriter bir eğitim ise; kendine güvenmeyen ve bağınaz bir insan tipini yeniden üretir. O halde eğitimin nasıl gerçekleştirildiği en yaşamsal bir sorun alanıdır.

EĞİTİM MODELLERİ

Eğitim konusunda ilerleyebilmek için bu sözcükten ne anladığımızı belirlemeliyiz. Eğitim iki şekilde tanımlanabilir. (Kleinig, 1989) İlk kavram eğitimi “*şekil vermek*” olarak kabul eder. (Latince kökü: Educare) Bu anlamında eğitim, sosyal veya diğer hedefler olarak öğrencinin dışında belirlenir. İkinci kavramda eğitim, öğrencinin doğası bağlamında belirlenir. Bu da “*yol göstermektir*”. (Latince kök: Educere)

Kol gücü yerine makinaların geçtiği birinci sanayi devriminde “*eğitim üretim içindir*” sloganı geçerli idi. Bu dönemde eğitim/öğretim düzenleri üretmenin rasyonellerine cevap verme doğrultusunda geliştirilmiştir. (Birikim, 1996, s.27) Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise; önce ABD’de, ardından öteki ülkelerde “*eğitim pazar içindir*” sloganına uygun bir biçimde eğitim sistemi pazara tabi olmuş, bilgi de metalaşmıştır.

Türkiye’nin durumunu incelemeden önce eğitimin amaçları konusunu incelemekte yarar vardır. Eğitim ister üretim, isterse pazar için yönlendirilsin, yalnızca bu amaçlara yönelmek, eğitimi aşırı bir şekilde indirgeyerek kısırlaştırmak ve insanî özlerinden koparmak demektir. Uzun vadede bu anlayış aslında üretime de, pazara da yararlı olmaz. Bu anlayışla hareket edilse idi, hiçbir çığır açıcı bilimsel veya toplumsal gelişme gerçekleşmezdi. “Bilgi insan kafasının, duygularının, kısacası insan bütünlüğünün özgürleşmesi içindir. İnsanın evrendeki yerini arayışında, yaşayışına anlam verişinde, duygularını dile getirişinde, kendini, tarihini, toplumunu anlamak isteğinde karşısına çıkan engelleri yenmek içindir.” (İnam, 1995, s.167-173)

Türkiye ise “üretim için” veya “pazar için” eğitimi bile gerçekleştirmekte birçok sorunla karşılaşmaktadır.

Brezilya’lı eğitimci Paulo Freire eğitim modellerini ikiye ayırmaktadır:

a) Otoriter eğitim modeli (Freire buna bankacı eğitim modeli demektedir)

b)Özgürleştirici, diyalogcu eğitim modeli (buna problem tanımlayıcı eğitim de denmektedir)

Freire Dünya eğitimcilerini ve yayıncılarını büyük ölçüde etkilemiş, Amerika, İsviçre, Meksika, Şili’de üniversitelerde ve sivil toplum kuruluşlarında çalışmalar yapmış bir eğitimcidir Brezilya’da geniş boyutlu ve başarılı okuma-yazma kampanyaları yürütmüştür Son yıllarda Freire’nin etkisi giderek yoğunlaşmaktadır Okuma yazma eğitiminden, yüksek eğitime ve yayım alanına kadar teorileri uygulanmaya çalışılmaktadır ²

Otoriter veya bankacı eğitim modeli ezberci eğitimi de kapsayan, bilgiyi bir yatırım olarak gören anlayış için kullanılmaktadır. (Freire, 1991, s.47) “Öğrenim görenler birer banka veznedarı gibi çeşitli konularda (hesaplara) bilgi mevduatı kabul ederler Gerekli olduğu zaman da çıkarıp kullanırlar. Bu anlayış bilgiyi, ona sahip olanların verebileceği bir şey olarak görür. Öğretmen öğrenciyi doldurulması gereken “bidonlar” veya “kaplar” halinde görmektedir. Bu anlayışta insan pasif bir varlıktır. Eğitim sürecinin nesnesidir, öznesi değildir.” (Freire, 1972) “Öğretmen kapları ne kadar çok doldurursa, o kadar iyi bir öğretmendir Kaplar ne kadar pısrıksa, doldurulmalarına izin veriyorlarsa, o kadar iyi öğrencidir. Öğrenciler “yatırım nesnelere” öğretmen ise “yatırımcıdır” Öğretmen iletişim kurmak yerine tahviller çıkarır ve öğrencilerin sabırla aldığı, ezberlediği ve tekrarladığı yatırımlar yapar Bu bankacı eğitim modelidir Gerçi öğrenciler bilgilerin koleksiyoncusu veya arşivcileri haline gelme, onları raflara dizme fırsatına sahiptirler. Fakat son tahlilde bu (en iyi deyimle) yanlış yoldaki sistemde; yaratıcılık, dönüşüm ve bilgi yoksunluğu yüzünden rafa kaldırılan bizzat insanlardır. Çünkü kendileri araştırmadan, praksis olmaksızın insanlar hakikaten insani olamazlar.” (Freire, 1991, s.47)

“Öte yandan özgürlükçü bir eğitim çalışmasının varlık nedeni uzlaşım güdüsündedir. Eğitim çalışması öğretmen-öğrenci çelişkisini çözümlenmekle işe başlamalıdır. Çelişkinin kutupları öyle uzlaştırılmalıdır ki, her iki taraf da aynı anda öğrenciler ve öğretmenler olmalıdır.” (Freire, age, s.47)

“Diyalogcu eğitim yönteminde “öğrencilerin öğretmeni” ve

²Freire’nin yayınlarının bazıları kaynakçada bulunabilir

“öğretmenin öğrencileri” ortadan kalkar ve yeni bir form doğar: Öğrenci-öğretmen ve öğretmen-öğrenciler. Öğretmen artık sadece öğreten değil, öğrencilerle diyalogu içinde kendisine de öğretilen biridir; öğrenciler ise kendilerine öğretilirken, kendileri de öğreten kişilerdir.” (Freire, age, s.54)

Freire geleneksel okuma-yazma sınıflarının pasif nesnelere olan insanların çok farklı görülmeleri gerektiği kanısındadır: “Agronomistler, ziraatçılar, halk sağlığı çalışanları, kooperatif yöneticileri, okuma-yazma eğitimcileri olarak köylülerden öğrenecek çok şeyimiz var, ve eğer bunu reddedersek, onlara hiç bir şey öğrenemeyiz.” (Freire, 1985’den aktaran Archer ve Cottingham, 1996, s. 11)

Freire’in bankacıların davranışlarına benzeterek isimlendirdiği bu eğitim anlayışı yaratıcılığı yok etmektedir. Freire bu eğitim sisteminin dayatıldığı kitlelerin “sessizlik kültürü” içinde yaşadığını ileri sürmektedir. Freire göre tarafsız eğitim yoktur. Bize kuşaklardan bu yana aktarılan bu eğitim sistemi insanları özgürleştirmeye değil şartlandırmaya yöneliktir. Amacı da bu şartlandırmayı sağlamaktır. Bankacı eğitim yaratıcı gücü felce uğratar ve engellerken, problem tanımlayıcı eğitim gerçekliğin sürekli deşifresini başlatır.

YÖNTEMLER

“Eğitimde en önemli bir öge olan “söze” daha yakından bakarak onu anlamaya çalışalım. Söz içinde iki boyut bulunur: “düşünme” ve “eylem” Bu ikisi öylesine radikal bir etkileşim içindedir ki biri kısmen feda edilecek olsa, öteki doğrudan zarar görür.” (Freire, 1991, s.61) “Eylemin feda edilmesi lafazanlığa, düşüncenin feda edilmesi ise aktivizme (akılsızca eylem) yol açar.” Eğitimde söylenen bir sözün öğrenci için kendi yaşamıyla, kendi kavrayışı ile ilgili bir anlamı olmalıdır. Buna **anlamli konusal** (meaningful thematics) diyoruz. Öğrenci (yayımda üretici) için yabancı bir konudan yola çıkarak, karşımızdakine herhangi bir şey öğretemeyiz. Freire bunu şu şekilde açıklamaktadır: “Bazan eğitimciler, hiç kimsenin bir yanından öteki yanına caddeyi geçmeksizin, geçilemeyeceğini unutuyorlar. Benim bu günkü bilgimin düzeyi benim öğrencilerimin öteki yakasıdır. Ben karşı taraftan yani öğrencilerin tarafından başlamalıyım. Benim bilgim benim gerçekliğimdir, onların gerçekliği değil. Yani ben onları benim gerçekliğime getirmek için onların gerçekliğinden yola çıkmalıyım”. (Freire, 1985) Bu konuda Freire’nin yöntemlerine dayalı olarak üç kıtadan üç ülkede (Uganda, El Salvador ve Bengaldeş) yürütülen bir okuma-yazma programından bir örnek verebiliriz. (Archer ve Cottingham, 1996, s.32) Bu ülkelerdeki uygulamalarda hiç

kimseye bilgi aktararak eğitim yapılamayacağından yola çıkarak, öncelikle katılımcıların anlamlı konusalı saptanılmıştır. Eğitim sırasında katılımcıların yaşamı ile ilgili haritalar, şemalar, grafikler katılımcılar tarafından çizilmekte ve bu konularda tartışmalar yürütülmektedir. Eğer katılımcıların öğrendiklerinin kendi günlük yaşamlarında bir kullanımı yoksa bu eğitim başarıya ulaşamaz veya eğitime katılanların öz güvenlerinin azalmasına yol açar. Bu ise yaratıcılığın yok edilmesi, öğrencilerin başka güçlerin adına pasifize edilmesi demektir. Örnek olarak katılımcılar (artık öğrenci yerine bu sözcük kullanılabilir) bir okuma kitabında ormansızlaşmış bir yere ait bir resme bakıyorlar ve altında da “ağaç” veya “ormansızlaşma” sözcüklerini öğrenmeleri isteniyorsa, deneyimler bunun anlamlı bir tartışmaya yol açmadığını göstermektedir. Ancak eğer katılımcılar köylerine ait bir doğal kaynaklar haritası çiziyorlarsa, diğer şeylerin yanında ağaçlar da varsa ve eğer yirmi otuz yıl önceki köyün durumu ile ilgili karşılaştırmalı diğer bir harita çiziyorlarsa, bu durumda “ormansızlaşma” problemine varacaklar ve böyle yaparak bunun kendi yaşamları ile doğrudan ilgili bir konu olduğunu anlayacaklardır. Deneyimler bu ilkelere göre çalışan eğitim gruplarında katılımcıların çoğunlukla, köy için bir ağaç fidanlığı oluşturmak gibi kararlar alarak, ormansızlaşma ile mücadele etmek üzere eyleme geçtiklerini göstermiştir. Konu ne olursa olsun tartışma için başlama noktası katılımcıların varolan bilgisidir. Katılımcıların mevcut bilgisinden başlama zorunluluğu eğitim programının katılımcı, diyalogcu olmasını zorunlu kılar. Tekrar etmek gerekirse aktarma yöntemi ile gerçek bir eğitim yapılamaz.

Problem tanımlayıcı eğitimde katılımcıların mevcut bilgisinden işe başlayabilmek için **kotlama** ve **kot çözme** denilen bir süreç izlenir. Kotlar resim, fotoğraf, grafik veya okuma metinleri gibi çok değişik şeyler olabilir. Şüphesiz katılımcıların durumu ve eğitimin konusu bunu büyük ölçüde belirlemektedir. Kullanılan bu materyalin kesinlikle katılımcılara yabancı olmaması, onların hayatları ile ilgili olması gereklidir. Katılımcılar bu kotlar üzerinde öğretmenlerinin de (bunun yerine “kolaylaştırıcı” (facilitator) denmesi daha doğrudur) yardımıyla düşünürler, tartışırlar. Bunları bir problem olarak tanımlarlar. Bu kendi yaşamları ve kavrayışları ile karşı karşıya gelinceye kadar sürer. Kotlamayı analiz etme, kot çözme olarak adlandırılır ve diyalog içermelidir. Eğitim sürecine katılanlar kotlamayı yorumlayarak ve içerdiği çeşitli anlamları düşünüp tartışarak, giderek canlandırılan durumun başka konularla bağı konusunda fikir yürüterek bu konuda bir görüşe, anlayışa ulaşarak kot çözme işini gerçekleştirirler. Bu yöntemler çeşitli sosyo-ekonomik topluluklara ve değişik eğitim amaçları ile

kolayca adapte edilemez. Her defasında yeniden üzerinde düşünülmesi ve araştırılması gerekmektedir.

Ülkemizde kötü eğitim konusu genellikle ezberci eğitim olarak ele alınmaktadır. “Ezberci eğitim” buraya kadar açıklanan “otoriter veya bankacı eğitim yöntemi” denilen yaklaşım tarafından kapsanmaktadır. Ancak bire bir özdeşlik bulunmamaktadır. Bütünüyle ezberci yöntemleri kullanmayan otoriter eğitim yöntemleri olabilir. Ancak şüphesiz aktarmacı, bilgi yığıcı, otoriter eğitim yöntemleri diyaloga açık olmayan yanları ile ezberci eğitimi tümünden dışlayamazlar. Eğitim alan kişilere bazı mitleri veya kabulleri dayatmak zorundadırlar. Ülkemizde ezberci eğitime karşı bir mücadele başlamış olup, kendisi ile tutarlı olmak zorunda ise diyalogcu eğitim hareketi ile birleşmek zorundadır. Bu çalışmalarda önde gelen kuruluş Beyaz Nokta Vakfı ve Dernekleri’dir. Bu kuruluşça ezber zihinsel bir soykırım olarak nitelendirilmektedir. (Titiz, 1996) Katılımcı, diyalogcu eğitim konusunda Tarım Ekonomisi Derneği de bir araştırma ve öğrencilerin de katıldığı toplantı ve panellerle çaba göstermiştir. (Tarım Ekonomisi Derneği, 1994). Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinde ise yöneticilerin önderlik ettiği başarılı bir “aktif eğitim” kampanyası sürdürülmektedir.

“Ezber birşeyi akılda tutmak değil nedenini bilmeden akılda tutmaktır. “Ezber” bilginin kaynağını, o bilginin hangi koşullar altında geçerli olduğunu, ne denli doğru olduğunu sorgulamamak, daha doğrusu merak etmemektir. Ezber insanoğlunun en önemli yeteneği olan “var olan bilgilerinden, kendinde var olmayanı üretmek” yeteneğini (buna düşünmek deniliyor) yok eder. Değişik durumlarla karşılaştırıldığında aklında tuttuğu çözümlerden en uygun olanını hatırlayıp vaziyetini “idare” eden ezberci bir kişi aklındaki çözümlere uymayan bir durumla karşılaştığında şaşırır. Bu tür insanlar başkalarından yardım almadan yaşayamazlar. Böyle ailelerden oluşan toplumlar ise daima “kurtarıcı ararlar.” (Titiz, 1997a) Ezbere dayalı aktarmacı bir eğitim almış kişilerin önemli bir kesiminin, eğitim alma öncesine oranla daha az aklını kullanabildiği, kendisini daha çaresiz ve yetersiz hissettiği gözlenebilmektedir. Hatta bazı kişiler için “keşke eğitim almasaydı” dediğimiz olmaktadır. O halde “iyi veya kötü eğitim almış bir kişi, hiç almamışdan daha iyidir” mantığının terkedilmesi gerektiği söylenebilir.

Ezberle mücadele etmek için önerilen değişik yöntemlerden birisi “proje grupları” yoluyla öğrenmedir. ABD’de tarım ekonomisi bölümlerinde yürütülen bir çalışmada derslerde bir proje bitirme zorunluluğu getirilmesinin öğrencinin başarısını ve araştırmacı yeteneklerini arttırdığı

saptanılmıştır. (Davados ve Foltz, 1996) Sınavlar için önerilen yöntemlerden birisi ise “açık defter, kitapla sınav”dır. (Titiz, 1997b ve 1997c) Böylelikle eğitici, ezbere ve aktarmaya dayalı sorular soramamaktadır. Halbuki ezberden cevaplandırılacak sorular kolayca hazırlanabilir. Diyalogcu, ezbersiz eğitimin sonucu yaratıcılığın ve gerçek öğrenmenin teşvik edilmesidir. Ezbersiz eğitime öğrenciler doğal olarak yandaştırılır. Ancak ezbere uyuşturucu gibi iyice alışmış bazılarının olumsuz yaklaşımı görülebilir. Ezbersiz eğitim öğrencilerin zevkle ders çalışmalarına yol açmaktadır. Var olan sistemde ders çalışmak eziyete benzemektedir. Önerilen sisteme eğitimcilerden de muhalefet gelmesi çok doğaldır. Çünkü bu yöntem eğiticinin de bilgilerini sorgulamasını ve öğrenci ile aynı düzeye gelerek hiyerarşik farkın azalmasına yol açmaktadır. Özellikle kendini yeterli hissetmeyen eğitimcilerin gerçek bir korku duyması beklenir. Ezbersiz, diyalogcu eğitim ise eğiticiyi zorlamaktadır. Ancak başarılığında işden çok daha fazla bir doyum elde edileceği açıktır. Bir çoklarınca “aktif eğitim” diye de tanımlanan bu yaklaşım aslında, öğrencinin katkısını arttırarak ders sırasında eğiticinin daha az fiziksel güç ile işi daha iyi başarmasına yol açmaktadır. Ancak diyalogcu yöntemi yanlış anlayan veya onun bazı özelliklerinden olumsuz anlamda yararlanmak isteyenler görülebilir. Örneğin bazı öğretim üyeleri -bazıları tamamen iyi niyetlerle- ders konularını öğrencilere dağıtmakta ve dersi öğrencinin anlatmasını istemektedirler. Doğal olarak sorun dersi kimin anlattığı değildir. Bu yöntem de (katılımcı imiş gibi görünse de) aktarmacı ve otoriter bir eğitimidir. Üstelik çoğunlukla daha da başarısız olunmaktadır.

YAYIM VE EĞİTİM

Konu ile ilgili olarak kırsal yayım için de bazı yaklaşımlar yapabiliriz. Yayım da bir eğitim etkinliği olarak görülebilir. İngilizcede yayım karşılığı kullanılan “extension education” terimi eğitimin içerildiğini ortaya koymaktadır. Teknoloji transferine dayalı yayım yöntemleri genellikle üretici katılımına uzaktır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde teknoloji transferi yöntemleri ile çok başarılı sonuçlar alınamamıştır. Gelişmiş ülkelerde ise teknoloji transferi yöntemleri doğanın ve kırsal nüfusun yok olmasına yönelik etkilerde bulunmuştur. (Mannion, 1997) Diyalogcu eğitime uygun olarak yayımda aktarmaya yer yoktur. Üreticiler entellektüel olarak küçük görülmez. Katılımcı Kırsal Değerlendirme (Participatory Rural Appraisal) yöntemleri tamamen çiftçilerle birlikte çözüm bulma ve eğitimi hedeflemiştir. (Chambers, 1994, s.97-105) Bu yöntemler Actionaid adlı sivil toplum

kuruluşu tarafından daha önce sözü edilen okuma-yazma eğitiminde birçok ülkede kullanılmıştır. (Archer ve Cottingham, 1996) Ancak yöntemin doğası gereği, eğitim çalışması ile birlikte, katılımcılar kırsal kalkınmaya yönelik girişimlere başlamışlardır.

SONUÇ

Yaratıcı, kendine güvenen, bilgiyi nasıl bulabileceğini öğrenmiş öğrenciler ve üreticiler istiyorsak eğitimdeki alışkanlıklarımızı değiştirmek ve var olan koşullar altında da başarılar elde edebileceğimizi kabul etmek zorundayız. Bir şeyleri değiştirmemek için her zaman yeterince mazeret bulunabilir. Çözümün bir parçası değilsek, sorunun bir parçasıyız. Öğrenci, öğretim üyesi, mezunlar, çiftçiler ve yayımcılar olarak ele ele vererek harekete geçmeliyiz.

KAYNAKLAR

- ARCHER, Davit ve Sara Cottingham (1996) Reflect Mother Manuel-Regenerated Freirean Literacy Through Empowering Community Techniques, (ISBN: 1 872502 44X) Actionaid, London.
- BİRİKİM (1996) sayı:89, Eğitim Özel Sayısı, Eylül, s.27
- CHAMBERS, Robert (1994) Challenging the Professions, Intermediate Technology Publications, (ISBN: 1 85339 194 8) , London.
- DEVADOS, Stephen ve John Foltz (1996) "Evaluation of Factors Influencing Student Class Attendance and Performance" American Journal of Agricultural Economics, (78) 3 , s.499-507.
- FREIRE, Paulo (1972) Cultural Action for Freedom, London, Penguin Books Ltd.
- FREIRE, Paulo (1972) Pedagogy of the Oppressed, London, Penguin Books Ltd.
- FREIRE, Paulo (1991) Ezilenlerin Pedagojisi, Ayrıntı Yay. İstanbul.
- FREIRE, Paulo (1985) The Politics of Education: Culture, Power and Liberation, trans: Donald Macedo, London, Macmillan.
- İNAM, Ahmet (1995) "Üniversitelerde Bilimsel Etkinliğin Örgütlenmesi" Üniversitenin Geleceği, ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği, Ankara.
- KLEINIG, John (1989) Philosophical Issues in Education, Roudledge, London'dan aktaran: F. Heyman (1993) "Extension Education as

- Consciousness Raising” 11th European Seminar on Extension Education, Aarhus, Danimarka.
- MANNION, Joe (1997) “Rural Development Policy: A Critical Reflection on the Conclusions of the Cork Conference on Rural Development) 13 th European Seminar on Extension Education, University College Dublin, Dublin, İrlanda.
- ÖZKAYA, Tayfun (1996) Tarımsal Yayım ve Haberleşme, Ege Üni. Ziraat Fak. Yay. no:520, (ISBN: 975 -483-314-1), İzmir.
- TARIM EKONOMİSİ DERNEĞİ (1994) Tarım Ekonomisi Eğitimi Üzerine Bir Araştırma, İzmir.
- TİTİZ, Tınaz (1996) Ezbere Hayır, İnkılap Kitabevi, (ISBN: 975-10-1105-1) İstanbul.
- TİTİZ, Tınaz (1997a) Pekiyi Ama Neden, (çoğaltma) Özel İzmir Lisesi, İzmir.
- TİTİZ, Tınaz (1997b) Ezbersiz Eğitim: Ama Nasıl, (çoğaltma) Özel İzmir Lisesi, İzmir.
- TİTİZ, Tınaz (1997c), Proje Grupları Yoluyla Ders İşleme (çoğaltma) Özel İzmir Lisesi, İzmir.
- URAL, Atif (1996) “Yeni Üniversiteler: Kocaeli Üniversitesi” 2. Üniversite Kurultayı, Sarmal Yayınevi, (ISBN: 975-7380-85-7), İstanbul.